

BUGYA LÁSZLÓ

Az 1898. évi spanyol–amerikai háború visszhangja a magyar sajtóban

Az Egyesült Államok a 19. század végén

A hagyományos európai hatalmak mellé a 19. század második felére felzárkózott az egykori gyarmat, az Amerikai Egyesült Államok. Függetlenségének elnyerése után alig száz évvel a világpolitika olyan tényezőjévé vált, amelynek véleményét, érdekeit nem lehetett figyelmen kívül hagyni a globális jellegű döntéseknél. Saját régiójában, az amerikai kontinensen vezető szerepe egyértelmű volt, a Monroc-doktrína (1823) ennek a gazdasági vezető szerepnek a politikai megfogalmazásává vált. Gazdasági erejének óriási növekedése és a világ termeléséhez való nagyarányú hozzájárulása az 1865-öt követő évtizedekben¹ megalapozta azokat az amerikai véleményeket, amelyek a hagyományos izolacionizmus feladását sürgették – ez a törekvés tükröződött az 1885-ös berlini kongresszuson való amerikai részvételben is.

Amint azt Paul Kennedy lord Salisbury-t idézve megállapítja, a korabeli államok két főbb csoportra oszthatók: az „élő” és a „haldokló” hatalmakra.² Az Egyesült Államok egyértelműen az „élő” hatalmak közé tartozott a 19. század utolsó évciben is, ezt gazdaságának növekedése és súlya is alátámasztotta. Az USA persze jóval kedvezőbb helyzetben volt, mint európai versenytársai: óriási kiterjedés, az azt behálózó vasúthálózat (1914-ben 400 000 km), korszerű és hatékony mezőgazdaság, amelyet – szemben például a Monarchiával – már gépesítettek. Előnyt jelentett továbbá az ipar által már jelentős mértékben kiaknázott, de még mindig hatalmas nyersanyagkincs, valamint az egységcs, vámokkal védett belső piac. Az amerikai gazdaság munkacseréjét kielégítette a bevándorlók tömege. Ezek az USA gazdasági jelentőségét mutató tények ugyanakkor nem jelentették azt, hogy automatikusan a nagyhatalmi diplomácia homlokterébe került volna az, sőt a nagyhatalmak csak 1892-ben döntöttek arról, hogy diplomáciai képviselőiket nagykövetségi szintre emelik Washingtonban.³ Az, hogy az Egyesült Államok külpolitikáját illetően mégis expanzívúvá vált, több ok együttes hatásának tulajdonítható. Az 1890-es évekre a Nyugat meghódítása befejeződött. Így olyan erők szabadultak fel, amelyek eddig a belső expanzió, az ország szárazföldi területének teljes meghódítása irányába hatottak. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy léteztek olyan befolyásos csoportok az országban, melyek erőteljesen szorgalmazták az Egyesült Államok fokozottabb részvételét a világpolitikában. Egy ilyen csoportnak volt az egyik vezetője Theodore Roosevelt, aki osztotta Alfred T. Mahan sorhajókapitány nézeteit a hadiflottával kapcsolatban.⁴ A tengernagy abból indult ki, hogy az USA jelentős ipari és mezőgazdasági terméktöbblettel rendelkezik, amit a kereskedelmi flottának kell elszállítania. A kereskedőhajókat viszont csak egy megnövelt hadiflotta képes megoltalmazni, ahhoz pedig, hogy a hadihajók kellő hatékonysággal működhessenek, szabadkikötőkre, szénállomásokra van szükségük. Ezt a tételt nyilvánvalóan bizonyította Nagy-Britannia helyzete és szerepe; ezért is volt

¹ Kennedy, Paul: A nagyhatalmak tündöklése és bukása. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1992. 190-193. (a továbbiakban: Kennedy)

² Kennedy 187.

³ Kennedy 186.

⁴ Sellers – May – McMillan: Az Egyesült Államok története. Budapest, Maccenas, 1995. 246. (a továbbiakban: Sellers – May – McMillan)

fontos Perry kapitány akciója Japánban (1853-54), Alaszka megvásárlása (1867), valamint Hawaii annexiója (1898).⁵

A szuczi-csatorna 1869-es átadása után felmerült egy panamai vagy nicaraguai, az Atlanti- és a Csendes-óceánt összekötő csatorna megépítésének az igénye.⁶ Az, hogy ebben az amerikaiak ne vegyenek részt – már csak a Monroe-elv miatt is – nehezen volt elképzelhető. A csatorna megépültével a Mexikói-öböl hajóforgalma jelentősen megnőtt volna, az öblöt viszont – Kuba központi helyzete miatt – régtől fogva az ellenőrizte, aki a szigetet birtokolta.⁷ Az pedig, hogy egy európai „haldokló” hatalom döntő befolyást gyakorolhasson az Egyesült Államok határai mentén, egyáltalán nem volt ínyenc az amerikai döntéshozóknak. Kuba fizikai közelsége, de az USA-hoz ezer szállal kötődő gazdasága miatt is vonzónak tűnt a beavatkozásra, ráadásul a már századok óta lezárt ágba lévő Spanyolország eladósodott költségvetésével és korszerűtlenül felszerelt hadseregével nem tűnt leküzdhetetlen akadállyal.⁸

A magyar sajtó meglepő mélységben tisztában volt a nagyhatalmi helyzetben bekövetkező változásokkal, érzékelte Európa expanzív és imperialista „korszelmét”. A spanyol-amerikai konfliktus, legalábbis annak utolsó szakasza, igen pontosan nyomon követhető a hazai újságokban. A jelen dolgozat célja az, hogy a magyar lapok tudósításai alapján bemutassa a magyar sajtó viszonyát a spanyol-amerikai háborúhoz, rámutasson annak néhány jellemző motívumára.⁹ A megvizsgált lapok mintegy harminc vezércikke, több tucat kommentárja és híre képezi azt az anyagot, amelyet feldolgozva megkíséreltem elemezni a háború tanulságait tárgyaló cikkeket. Ezt megcélzóan rövid képet adok a korabeli magyar sajtóról.

A magyar sajtó

A 19. század végére a korábban irodalmi vagy politikai célból folytatott újságírás professzionális foglalkozássá vált Magyarországon. A különböző lapok összpéldányszáma az 1870-es 15,5 millióról 1905-re 154 millióra növekedett.¹⁰ A fokozatosan erősödő nyomtatott sajtó egyik főnyakora az 1890-es évekre esett, ehhez hozzájárult az információáramlás felgyorsulása a hírközlésben, amit a távíróhálózat kiépülése hozott magával. A transzkontinentális, tenger alatti sürgönykábelek (az elsőt 1866-ban fektették le Európa és Amerika között több sikertelen kísérlet után¹¹) tették lehetővé, hogy a hírek pillanatok alatt jussanak el egyik kontinensről a másikra, így azok már a másnapi újságokban megjelenhettek. Az információközvetítés egyedüli csatornájaként rendkívüli fontossággal bírtak e kábelek. Mutatja ezt az is, hogy az amerikaiak az 1898-as háború során több alkalommal is átvágták azokat a kábeleket, amelyek az ellenség kommunikációs lehetőségét biztosították volna. Két esetről a magyar sajtó is beszámolt, hírt közölt a Fülöp-szigeteket, illetve a Puerto Rico-t a világgal összekötő kábelek elvágásáról.¹²

⁵ Sellers – May – McMillan 244, 247-48.

⁶ Pesti Napló 1998. április 9. 5. (a továbbiakban: PN)

⁷ A csatornakérdés bonyolult történetét kitűnően foglalja össze McCullough, David: Óceántól óceánig. A Panama-csatorna építésének története. Budapest, Európa, 1986.

⁸ A spanyol költségvetés évi 745 millió pezetás bevételeiből 532 milliót fordítottak adósságszolgálatra – Országos Hírlap 1998. március 13. 6. (a továbbiakban: OH), összáadósága 8,5 milliárd pezeta – PN 1998. április 4. 6.

⁹ A felhasznált lapok: Budapesti Napló, Magyar Hírlap, Magyarország, Országos Hírlap, Pesti Hírlap, Pesti Napló, Szegedi Híradó, Szegedi Napló, Vasárnapi Újság.

¹⁰ Buzinkay Géza: Kis magyar sajtótörténet. Budapest, Haza és Haladás Alapítvány, 1993. 75. (a továbbiakban: Buzinkay)

¹¹ Fülöp Géza: Társadalom és információ. In: Bevezetés az emberi kommunikáció történetébe. Szerkesztette: T. Molnár Gizella. Szeged, JGYTF Kiadó, 1997. 36-37.

¹² Szegedi Híradó 1898. május 4. 5. (a továbbiakban: SZH)

Az általam vizsgált újságok közül öt fővárosi megjelenésű, egy pedig vidéki. A vidéki lapoknak persze figyelembe kellett venniük, hogy a helyi hírek mellett az olvasók országos és külföldi tudósításokra is igényt tartottak, de mivel kiküldött tudósítót nehéz volt fenntartani, állandó volt a cikkhiány. Ezen a problémán igyekezett segíteni Leopold Gyula könyvnyomatos újságja, amelyet városonként csak egy szerkesztőség járathatott.¹³ Ebbe a lapba fővárosi zsumnaliszták írtak, a cikkeket szabadon leközölhették, cserébe a tulajdonos csak hirdetései-nek kedvezményes megjelentetését kérte. Ez lehetett az oka annak, hogy a *Budapesti Hírlap* és a *Szegedi Híradó* kommentárjai és hírei szinte szó szerint megegyeztek.

A lapok a külföld eseményeit két helyen és két módon jelentették meg. A rövidebb híreket a *Táviratok* rovatban közölték, az átfogóbb, nagyobb horderejű események gyakran kaptak külön helyet: a Zola-Dreyfus ügy, a kelet-ázsiai események, a Fashoda incidens, és nem utolsósorban a spanyol-amerikai háború. Ezekben a rovatokban bőségesen kommentálták az eseményeket, nemegyszer ritka éleslátásról tettek bizonyosságot a hírlapírók. Hírciket kiküldött tudósítóiktól, vagy az ekkorra már megalakult és mára patinássá vált hírügynöksé-gektől, a *Reuterstől*, a *Havastól*, a *Neue Freie Presse-től*, vagy az *MTI-től*¹⁴ szereztek be.

A háború megítélése a hazai sajtóban

A századforduló Magyarországon a külföld eseményeinek jelentősége eltörpülni látszott a belpolitika mellett. Ezért talán nem meglepő, hogy sem 1897 folyamán, sem 1898 január-februárjában a sajtó nem szentelt különösebb figyelmet a kubai felkelésnek. Kivételt csak a *Magyarország* című lap jelentett, amely 1898 januárjában közölt néhány hírt.¹⁵ A lapokat jobban érdekelte Bánffy Dező kormányának a tevékenysége, a gazdasági kiegyezési tárgyalások, de még a Dreyfus-per is. A Spanyolország és az USA közötti nézeteltérés, amely kezdetben elsimíthatónak tűnt, március folyamán konfliktussá, majd háborúvá érett. A pápai beavatkozás, amelybe az európai országok közvéleménye reményét vetette, meghíúsult, nem utolsósorban az USA tartózkodó hozzáállása miatt.¹⁶ Az Egyesült Államok kongresszusa, nem különben az amerikaiak széles tömegei is a háború mellé álltak. Ez a háború pedig egyáltalán nem hasonlított a század során megszokott konfliktusokra. Az egyik oldalon az Egyesült Államok állt, mint lendő gyarmatszerző, az ellenfél azonban korántsem egy elmaradott afrikai vagy ázsiai állam volt, hanem a nagy és dicső múlttal rendelkező, bár hosszú ideje hanyatló Spanyolország. A tét itt már nem újabb gyarmatosítható terület megszerzése, hanem egy másik állam gyarmatának elvétele volt – clindult tehát a verseny a világ újrafelosztásáért.

Az *Országos Hírlap* március 13-i vezércikke ezt a felismerést tükrözi.¹⁷ A szemlegcs *Másutt és itthon* cím nem árulja el a különös tartalmat: „A genialis német császár” látta át először, hogy csak az az állam szeresheti meg a hegemon hatalmat Európában, amelynek óriási birodalma van a tengerentúlon, amihez viszont megfelelő méretű hadiflottára van szükség. A cikkíró az expanziót nemcsak a hegemonia, hanem a társadalmi béke talpkövének is tekinteti: „a társadalmi osztályok többé el nem nyomható viaskodását csak fokozottabb jólét teremtése által lehet enyhíteni”, ez pedig „csak a terjedelmes gyarmatozás alapján állhat elő”. A szerző mindenki számára üdvözítő és követendő példának tartja az expanzionizmust,

¹³ Leopold Gyula 1896-ban alapította Általános Tudósító című lapját, ezt 1902-ben a Munkatárs követte.

¹⁴ A Reuterst 1851-ben alapította Paul Julius Reuter; Charles Havas 1835-ben hozta létre irodáját; az MTI-t 1880-ban alapították.

¹⁵ Ez egyben arra is utal, hogy a magyar sajtó ekkoriban még nem sok figyelmet szentelt az amerikai sajtónak, amely – különösen az úgynévezett „sárga sajtó” – bőségesen és nagy terjedelemben foglalkozott a kubai hírekkel szinte a felkelés kezdetétől (1895).

¹⁶ A pápai intervencióról szóló hírek közül lásd például SZH 1898. március 16. 8., OH 1898. április 5. 5.

¹⁷ A magyar újságokból vett idézeteket eredeti helyesírás szerint, betűhív átirásban adjuk közre.

mondván: még „az önmagában elégedett nagy amerikai köztársaság is fosztogató háborúra készül az öreg Spanyolország ellen”; a gyarmatosítás korszelleme még az izolált Egyesült Államokat is elérte.¹⁸

Április elejére nyilvánvalóvá vált, hogy az USA nem elégszik meg azokkal az engedelményekkel, amelyekre a spanyol politika – éppen az amerikai nyomás miatt – röviddel azelőtt rákényszerült (autonómia a szigetnek, a harcok felfüggesztése stb.), a háború tehát elkerülhetetlen. A *Pesti Napló* a *Háború küszöbén* című vezércikkében¹⁹ a harcok hamarosan várható kiterjedését azzal indokolja, hogy az USA a háborút még azelőtt ki akarja robbantani, mielőtt a spanyolok legyőzik az ellenük három éve harcoló kubai felkelőket. A cikk írója kijelenti, hogy az amerikaiaknak azért van szükségük a szigetre, hogy a majdan megépülő Panamacsatornát ellenőrizni tudják. Bár a gyenge kezű Spanyolország helyett sem Franciaország, sem Nagy-Britannia nem kívánta a térségbe egy erős hatalom – az Egyesült Államok – jelenlétét, kénytelenek voltak engedni, mivel mindkét országot a kínai csemények tartották lázban. London a békebírói szerepet azzal utasítja vissza – a tudósítás szerint –, hogy nem áll fenn jogi vita a két fél között, egyszerű háborús hódításáról van szó, ahhoz pedig nem kell bíró. A brit kabinet is pontosan látta tehát, hogy itt nem a „múlt századok sötét uralmi cseménye” és a polgárorsultság közötti konfliktusról van szó. A február és március hónapokban a békéről felröppent hírek áprilisa mind hamisnak bizonyultak: az *Országos Hírlap* szerint²⁰ mindkét fél csak haladékat akart, hogy felkészülhessen a háborúra. Az amerikaiak már korábban szerették volna megszerezni Kubát, de harc nélkül: 1897-ben az USA 750 millió dollárt ajánlott a szigetéért, 1898. március 31-én 100 millió, április 1-jén pedig 200 millió dollárt.²¹ De Amerika, „a becsületes kalmár”, ha nem tudta megvenni, megpróbálja majd elvenni a spanyolok birtokát – írja a lap. A haladék mindkét félnek kapóra jött, hiszen „az Egyesült Államoknak idő kell, hogy pénzén hadsereget teremtsen, Spanyolországoknak idő kell, hogy haderejének pénzt szerezzen”. A spanyol kormány az üres és teljesen eladósodott kincstárból nem tudta fedezni a költségeket, ezért a néphez fordult: többek között hazafias színelőadást rendeztek a Madridi Királyi Színházban²² (erről a *Vasárnapi Újság* is beszámolt április 24-i számában). Sagata spanyol miniszterelnököt idézve – „Még mindig spanyolok vagyunk!” – a cikkíró megjegyzi: „igaz ez a mondás, Castilia és Arragonia népe még spanyol: büszke és energikus.” Ez nem éppen a legkedvezőbb ítélet Hispania lakóiról. A *Budapesti Napló* meglepő, de nagyon találó hasonlaltal jellemzi a háború előtti helyzetet: „Cézár még nem lépett át a Rubiconon, de paripája már ott áll a parton és prüszköl harci kedvében. A Rubicon ezúttal az Atlanti-óceán széles síkja és gazdája a washingtoni fehér ház gazdája: MacKinley.” McKinley elnök, aki csak szavakban igyekezett megakadályozni a háborút, valójában csak időt akart nyerni. A *háború vigiliája* című április 15-i cikkben a szerző felsorolja azokat az okokat, amelyek miatt véleménye szerint ki fog törni a háború. Ezek legfőbbike az – véli az író –, hogy az európai hatalmak Ázsiában, Kínában terjeszkednek, kiszorítva onnan az Egyesült Államokat, amely kénytelen kárpótlást keresni, „követi tehát Molière példáját; veszi a jót, ahol találja”, ez a hely pedig Kuba, a „dúsgazdag, dohányt, rizst, cukrot ontó Kuba”. „Ki tiltaná meg az Uniónak Kuba elsikkasztását?” – Európa nem, nem is törődik a dologgal, Kuba szimpatizál az amerikaiakkal, Spanyolország partján pedig csak az első birtoklás elve áll. „De mi a jog, ha nem fedik erős ágyuk? Tehát elő az ágyukkal.”²³

¹⁸ OH 1898. március 13. „Másutt és itthon”. 1.

¹⁹ PN 1898. április 4. „Háború küszöbén”. 1.

²⁰ OH 1898. április 5., „A világháborító Kuba”. 1.

²¹ Mindkét hír a Magyarországon jelent meg. (a továbbiakban: MO)

²² Ez alkalommal egymillió pecsétát gyűjtöttek össze, de a hadihajó-vásárlási program egymilliárdra rúgott. OH 1898. április 1. 5; SZH 1898. április 2. 6.

²³ Budapesti Napló 1898. április 15. „A háború vigiliája”. 1. (a továbbiakban: BN)

Az *Országos Hírlap* A tizenkettedik óra című vezércikke²⁴ megerősíti az európai hatalmak be nem avatkozásáról szóló híreket. Ezt a cikkíró azzal magyarázza, hogy a gócpont távolabb van, mint az 1897-es krétai incidens esetén;²⁵ a „nagyhatalmi koncert” inkább kegyelmet kér igazság helyett. Nem hitte azt senki, hogy „ez a váltság méltatlanul csak a spanyolok fejére”. Az Unió fellépése természetesen, hiszen közel csak Kubához, és a szimpátia is kölcsönös. A folyamatot a nagyhatalmak gátolni igyekeztek, mert „a sokszor sebzett királyi aszszonynak” próbálnak segíteni, „aki az anyai szív gyöngédségével védi gyermekének [XIII. Alfonznak] örökét és könnyes szemekkel néz szét az ő hatalmas rokonsága közt.” De bármily hatalmas legyen is ez a rokonság, csak ímmel-ámmal akarták segíteni. Egy olyan konfliktusba való beavatkozást, amely később precedensként szolgálhat hasonló eseteknél, valószínűleg egyik európai nagyhatalom sem kívánt megkockáztatni. „Az Egyesült-Államok hidegen számít s amikor kimérte, hogy övé az igazság és pláne övé a haszon is, akkor többé gyöngéd hangok nem találnak utat hozzá.” – ennél többet Európa nem akart, Spanyolország viszont nem volt képes tenni. A spanyolok készek a harcra, ahol „a nagyobb erő ellen fiainak a vérrel veszténeket vagyont is.” A kissé fellengzős mondatok után a hírlapíró saját véleményét adja a „yankée”-k szájába: „akit egyszer megöltek, annak semmit sem használ, hogy büszkén halt meg”. A szerző inkább azt javasolja, hogy fogadják el az amerikaiak vételi ajánlatát: abból még egy ideig fennmaradhatnak, ezzel is enyhítve az állam anyagi gondjain.

Háborús hírek című cikkében a *Szegedi Napló*²⁶ sem vonja kétségbe az Egyesült Államok győzelmét, mivel „egy dús gazdag, hatalmas állam fog mérkőzni egy koldus-szegény, elnyomorodott állammal.” Az időpont a szerző szerint lényegtelen, s a végkifejlet előre látható. Spanyolország nem állhat ellen egy modern, ráadásul roppant költséges háborúban az USA-nak, mert bevételeit elveszi az adósságszolgálat, termőföldjeit kizsákmányolták, az országban nagy a nyomor, és a tábormokok politizálnak. A spanyolok a 19. század végére elvesztették afrikai, kelet- és nyugat-indiai birtokaikat, és most az utolsó értékesebb gyarmat, Kuba van soron. Határozottan kijelenti a szerző, hogy a szigetet az amerikaiak elfoglalják, és magukba olvasztják, így csökkentve hazai rizs, cukor és kávétermelők konkurenciájának számát. Gyors háborút jósol, ahol a józan belátás által vezetve a spanyolok az első vereség után át fogják adni Kubát. A cikk írója sem tartja sokra ebben a háborúban a hősiességet, bátorságot, hiszen „a negyven kilós ágyugolyó, mely nyolcz kilométernyire hord, a gyáva seregben is csak akkora kárt tesz, mint a leghősiesebb csapatban.”

A többször elhalasztott, végül április 12-én nyilvánosságra hozott²⁷ elnöki üzenet a fegyveres beavatkozás mellett érvelt, és a *Pesti Napló* munkatársa szerint valóságos perbeszéd volt az intervenció mellett.²⁸ Az üzenet hangját azonban szerinte mérsékelte az európai hatalmak kérése, különösen a „nagytekintélyű és rokonszenves, nemes és lovagias gondolkodású és igazságszeretete miatt az egész világon tisztelt uralkodó”-é, Ferenc Józsefé. (A *Pesti Napló* beszámolójában különösen érdekes Ferenc József szerepének kiemelése. A lap úgy állítja be, mintha az osztrák-magyar diplomácia {sőt! személyesen a király} külön is fellépett volna, pedig valójában csak a nagyhatalmak közös fellépésében vállalt szerepet a Monarchia.) A szerző azonban megjegyzi, amennyiben ez volt a nagyhatalmak által megtenni kívánt maximum (és ez volt), akkor ez mindössze a háború elodázásához elegendő, még a spanyol engedmények dacára is. Ebben az esetben viszont kérdéses lehet, hogy a spanyolok által áprilisban megkötni kívánt kubai fegyverszünet – amelyet a lapok többször említenek – „elég erős és elég tartós lesz-e arra, hogy a prédára leső köztársaság a sovárogyva óhajtott zsákmányt kezzi kö-

²⁴ OH 1898. április 9.

²⁵ A Krétán 1897-ben kitört, törökellenes görög szeparatista zavargásokról van szó.

²⁶ Szegedi Napló 1898. március 30. „Háborús hírek”. 1. (a továbbiakban: SZN)

²⁷ 1898. április 12. OH. 4-5; PN. 6.; SZH. 6.; MO. 5.

²⁸ PN 1898. április 13. „A háború küszöbén”. 1.

zül kicressze?”²⁹ A cikkíró is úgy véli, hogy egyértelműen sor kerül majd a sziget annektálására, méghozzá az Egyesült Államok egy államaként.

A magyar sajtó viszonyulását egyértelműen megvilágítja az *Országos Hírlap* két vezércikke.³⁰ A kor külpolitikái egyszeregye a terjeszkedés, a gyarmatszerzés iránti igény volt. Ennek szolgálatába kellett állítani mind a diplomáciát, mind pedig a hadseregeket és flottákat; a gyarmatok–flotta öngerjesztő örvényébe sok ország belekerült. Az *Európa lánya* című cikkben a szerző mind a spanyolokat, mind az amerikaiakat fegyverkezni láttatja, de szerinte „a birkózáshoz szokott yankeet és a gőgös hidalgót” bárki rémültnek láthatná egy csata alatt. Eltérvén a magyar sajtó véleményétől a szerző úgy véli, hogy az esélyek egyformák, mert az USA harci morálja rossz, dezertálnak a katonái, viszont jelentős anyagi forrásokkal rendelkezik; a spanyoloknál viszont éppen fordított a helyzet: nincs pénzüik, de az egész nemzet felsorakozott Mária Krisztina régenskirálynő mellé. Az az elképzelés, az a „molière-i látvány”, hogy az Egyesült Államok fizet hadisarcot Spanyolországnak, nagyon népszerű lenne a nagyhatalmak között, bár erre kicsi az esély.

A cikk további részében fontos gondolatot vet fel a szerző. Szerinte ugyanis Európának el kell gondolkodnia azon, hogy milyen politikát folytasson a jövőben az USA-val kapcsolatban. Az USA-t ugyanis kapzsinak és erőszakosnak tartják a kontinensen, holott sem hódító politikájának, sem a kivitelezésben nincs semmi szokatlan. „Mac Kinley ugyanis azt cselekszi, amit az európai hatalmak szoktak cselekedni: aki tudja, próbál terjeszkedni.” Éppen így terjeszkednek az európaiak is Kínában: mondvasínált ürüggyel avatkoznak be a kínaiak életébe, s bevetik flottájukat, nem tisztelve semmit a pénzen és a hatalmon kívül. Ezért jogos a szerző kérdése: „Mit akarunk hát Mac Kinley-vel?! Ő csak utánzó, tehát nem felelős a koncepczióért. Ezt a nemes koncepcziót műnyelvén a «gyűjtés politikájá»-nak hívják. Amerika gyűjteni akar. Amerika derék, Amerika Európa lánya. Hiven követi az édesanyja régi tanítását.”³¹

A *Kalózkivágás* című cikkében³² az *Országos Hírlap* írója a spanyol–amerikai vita színvonalát a farkas és a bárány meséjéhez hasonlítja. A pataokban ivó farkas (USA) vizet a bárány (Spanyolország) a dombnak felfelé zavarta meg. Hiszen az amerikaiak szerint „csak torpedó pusztíthatta el a mi drága hadihajónkat, a mi háromszáznegyvenhárom”³³ emberünket”. A spanyol válasz: „[...] torpedórobbanás esetén [...] elpusztult halakat is kellett volna találniuk az amerikaiaknak”, erre az amerikaiak: „Hiszen a havannai öbölben halak nincsenek is!” Ez a mentalitás minden államot áthat – sugallja a szerző. Ez mozgatta a görögöket 1897-ben a törökök ellen, és ez volt az oka 1885-ben annak, hogy a szerbek kérdőre vonták a bolgárokat állítólagos hadikészülődéseik miatt. Ha ezek az államok kicsik és szegények, de a gyűjtés politikája „a szegény zsellérállamokban is megvan”, mennyivel inkább jellemző az egy olyan hatalmas és gazdag országra, mint az Egyesült Államok. Ez az ország, amely a self-made man cszményében hisz modern szervezetű, fejlett gazdasága és oktatása van. Ennek ellenére még ez a társadalom is megtéveszthető egy hazugsággal. Ott sem okosabbak az emberek, ezért kalózkodnak egymás ellen vígan a spanyolokkal.”³⁴

²⁹ SZH 1898. április 1. 6.; MO 1898. március 30.; PN 1898. április 12.

³⁰ OH 1898. április 23. „Európa lánya” 1.; OH 1898. április 25. „Kalózkivágás” 1.

³¹ OH 1898. április 23. „Európa lánya” 1.

³² OH 1898. április 25. „Kalózkivágás” 1.

³³ A valóságban 260 körül volt az áldozatok száma.

³⁴ Ugyanis mindkét fél kalózkivágások kiadásával fenyegetőzött (SZH 1898. április 26. – a Táviratok rovatban. 6.), és egyikük sem írta alá az 1856-os kalózkodást tiltó konvenciót. A krími háborút lezáró párizsi kongresszuson hozott határozat értelmében a nagyhatalmak eltörölték a kalózkodás intézményét és megtiltották kalózkivágások kiadását. Az egyezményt akkor alá nem író Mexikó, Egyesült Államok és Spanyolország 1898-ban tette meg ezt a lépést. (Diplomáciai és nemzetközi jogi lexikon. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967. 404., 707.; Meyers Konversationslexikon. Leipzig-Wien 1909. 586.)

A *Pesti Napló* munkatársa *A haragos Amerika* című vezércikkében erősen Amerika-ellenes nézőpontból közelítette meg a konfliktust.³⁵ Véleménye szerint az USA haragszik Spanyolországra, amiért az nem adta át háromszáz éves birtokát. Az amerikai sajtó megtámadta Ferrer Józsefét is, mert az állítólag pénzt adott a spanyoloknak hadihajó vásárlásra, mivel igazságérzete miatt nem nézhetette tétlenül a bűnös amerikai háborút, melynek eszméje a kapzsiság. Mint írja, nemcsak rokoni szálak fűzik egymáshoz a két dinasztiát, hanem a Monarchia közvéleményének szimpátiája is a spanyolok mellett van.

A manilai csata – az amerikai flotta elsöprő győzelme – méltán keltett megdöbbenést egész Európában, így Magyarországon is. A nagyon gyors és fölényes győzelem azokat igazolta, akik az USA győzelmére számítottak. Az *Országos Hírlap* cikkírója³⁶ szerint a két flotta úgy kereste egymást, mint „az éjszaka sötétfürtű istene és a nap aranyhajú tündére”. Az opecrett-háborúnak vége, a spanyol távol-keleti hajóhadat szétverték. „A Fillippini szigetekenél nincs többé spanyol hajóhad. Manilla mellett kétezer spanyol matróz fulladt a sós tengerbe. Talán azt kiáltották haldokolva hörögve, hogy Éljen Spanyolország és azt jelentette halálutásújak, hogy veszendőben van a szép Spanyolhon.” A romantikus elképzelések, a közvélemény persze azt várta, hogy a „hősiesség és a pénz csatájában a hősi véré lesz az első diadal”, sőt a hősiesség legyőzi az USA hajóhadát. A valóság erre erőteljesen és határozottan rácaffolt: a spanyolok egyetlen elvesztett hajójukat sem tudták pótolni, hiába volt a hősiesség és a büszkeség. A súlyos vereség demoralizálta a spanyol hátországot, a nép az utcán „sír és káromkodik, szidja a kormányt és szidja a dinasztiát.” Az USA-nak nagyobb diadal ez, mint a katonai győzelem; Spanyolország a szétesés határára jutott. Don Carlos, a száműzött trónkövetelő hatalomra juthat egy forradalom útján, és ha ő kerül hatalomra, a szerző jóslata szerint Kuba elveszik, Európa méretű háború keletkezhet, amiben Spanyolország elvérezhet.

A *Vasárnapi Újság* című illusztrált hetilap csak május 8-i számában tért ki a Fülöp-szigeteki eseményekre.³⁷ Nem elsősorban a konkrét eseményeket írja le, inkább csak utalásokat tesz (ezt a következő számban, május 15-én kimerítő részletességgel pótolja). Ezen hiányosság mellett azonban fontos háttér-információkat közöl. Bemutatja mindkét fél hadiflottáját, a csatahajókat, cirkálókat név szerint is megemlíti (például Pelayo, V. Carlos; Montgomery, Missouri stb.). A Kuba elleni invázióhoz szükséges amerikai szárazföldi hadseregről külön cikk szól.³⁸ Megemlíti a létszámot (27 832 fő) és elhelyezkedési területüket (a nyugati indiai területek és erődök), képet közöl a lovasságról. A *Havanna erősségei* című cikkben kijelenti,³⁹ hogy az új Krupp és Armstrong ágyúk ellenére el lehet foglalni a várost; ezzel cáfolja azt a spanyol véleményt, hogy a város és a kikötő bevetetlen. A *Spanyol háborúk* címmel közölt írásban⁴⁰ a lap a spanyol-amerikai háborút világtörténelmi harcnak nevezi, ahol a polgárosultság, és a „mult századok sötét uralmi eszménye” áll szemben egymással. A szerző szerint sem kétséges az Egyesült Államok győzelme. Ezután azon háborúkat sorolja fel, amelyek anyagi csődöt okoztak a spanyoloknak.

A *Vasárnapi Újság* következő számában (május 15.) ismertetés olvasható a Fülöp-szigetek természeti adottságairól és történetéről.⁴¹ Kubát már korábban bemutatta a lap, április 24-én közölt róla hasonló ismertetést.⁴² A cikk szerzője a helyi kormányzatot korruptnak, túlszabályozottnak és népnymorítótnak írja le, ennek tulajdonítja a bennszülöttek felkelését. A lap május 22-én Puerto Rico-t, június 12-én Santiago de Cuba-t mutatja be. Június 26-án

³⁵ PN 1898. április 30. „A haragos Amerika”. 1.

³⁶ OH 1898. május 3. „A spanyolok veresége”.

³⁷ Vasárnapi Újság 1898. május 8. „Az Egyesült Államok és Spanyolország haditengercsere”. 317. (a továbbiakban: VÚ)

³⁸ VÚ 1898. május 8. „Az Egyesült Államok hadserege”. 318.

³⁹ VÚ 1898. május 8. „Havanna erősségei”. 321.

⁴⁰ VÚ 1898. május 8. „Spanyol háborúk”. 319.

⁴¹ VÚ 1898. május 15. „Spanyol uralom a Filippini szigeteken”. 334.

⁴² VÚ 1898. április 24. „Kuba szigetéről”. 284.

közli a *Kubai felkelők között* című cikket.⁴³ Ebben William Fenn amerikai polgár és robbantási szakértő kalandjait meséli el a szerző. W. Fenn tíz hónapig élt a felkelők között, ezalatt öt hidat és egy mozdonyt robbantott fel, elfogása után a spanyolok hazatoloncolták. A spanyol belpolitika jobb megértését segíti a július 31-én megjelent cikk, amely Don Carlos családjáról szól;⁴⁴ az olvasó megtudja, hogy a karlisták mozgolódásának hátterében egy hatvan éves trónviszály áll, amely már több polgárháborút is kirobbantott. Képek a háborúról rovatában rajzokat közöl a lap a kubai harcokról; bemutatja az amerikai tábor, a Rough Riderek⁴⁵ egy csatáját a spanyol csapatokkal.⁴⁶ A lap további számai nyomon követik a háború eseményeit, az augusztus 12-én megkötött fegyverszünet után pedig az augusztus 28-i szám összefoglaló áttekintést ad a háborúról.⁴⁷ Olvasmányos, könnyed stílusban meséli el a történeteket, s azt jósolja, Kuba önként csatlakozni fog az USA-hoz, mihielyt rácbred arra, hogy képtelen önmagát igazgatni. Az Egyesült Államok Puerto Rico megszállásával a megépitendő Panama-csatorna, s ezáltal az Atlanti- és Csendes-óceán ura is lesz.

A cavitei tengeri csata (1898. május 1.) után az újságok szinte elfordultak a háborútól, az újabb eseményeknek nem szenteltek túlságosan nagy figyelmet. A háború hírei a külföldi eseményeket röviden ismertető rovatba (táviratok) szorultak, ahol május 20-ig Cervera admirális flottájának holléte volt a téma, később pedig a Fülöp-szigeteken és Kubában vívott szárazföldi harcok. Bár a *Pesti Napló* május 16-i *A háboru* című vezércikkében még adott némi esélyt a spanyoloknak, feltéve hogy Cervera ki tudja egészíteni készleteit, sőt a *Magyarország* szerzője egy spanyol támadást is elképzelhetőnek tartott az amerikai kikötők ellen,⁴⁸ ezek a latolgatások gyorsan átkerültek a fantázia birodalmába, mivel a tengernagy beszorult Santiago de Cuba kikötőjébe. A távirati rovatba a valós hírek mellett álhírek is kerültek, még a háborús vaklárma is kapott némi teret. Erre bizonyíték a *Pesti Napló* május 29-i híre, melyben elismeri, hogy az előző napokban közölt hírek Sampson amerikai admirális és Cervera csatájáról tévesek voltak, azonban hozzáfűzi, hogy a hamis táviratok a hadviselés részét képezik.⁴⁹ Ennél tovább megy az *Országos Hírlap* munkatársa, aki *Santiago de Cuba* című május 31-i vezércikkében szarkasztikusan jelenti, hogy Santiago az a hely, ahol Cervera szétverte Sampson flottáját, Sampson viszont Cervera-t verte tönkre. Mindkét tengernagy az erősitést várja, de ha az meg is érkezik, az erőviszonyok továbbra is egyenlők lesznek. A szerző szerint Amerika türelmetlen: „Most már a börze érdekei ki vannak elégítve, csak a diadalszomja maradt meg.” Ezért érthetőnek tartja, hogy McKinley elnök a győzelmet sürgető táviratokat küld parancsnokaihoz.⁵⁰

Rendkívül találó a *Országos Hírlap* június 20-i helyzetértékelése: „Európában nem a spanyol-amerikai háború a legaktuálisabb kérdés. Ez a háború, mielőtt kockája jobbra vagy balra eldőlt volna: elposványosodott szerencsésen. Nem érdekel senkit úgy látszik, még a hadviselő feleket sem valami nagyon.”⁵¹ A szenzációs győzelmeknek vége, nem okoz különösebb izgalmat a macska-egér játék. A július 5-én a *Pesti Naplóban* megjelent *Nemesis* című cikkében Cervera vresége kapcsán azt írja a szerző, hogy Spanyolország megbűnhődött múltbéli hibáiért, és vagy beletörődik abba, hogy kis nemzet marad, mint például Portugá-

⁴³ VÚ 1898. június 26. „Kubai felkelők között”. 451.

⁴⁴ VÚ 1898. július 31. „Don Karlos és fia”. 531.

⁴⁵ Rough Rider – önkéntesekből álló lovas egység, amelynek megszervezésében kiemelkedő szerepe volt Theodore Rooseveltnek. Ezért gyakran „Roosevelti kemény lovasai” néven emlegetik. Kubában Leonard Wood ezredes és Roosevelt parancsnoksága alatt harcoltak.

⁴⁶ VÚ 1898. július 31. „Képek a háborúról”. 533.

⁴⁷ VÚ 1898. augusztus 28. „Visszapillantás a spanyol amerikai háborúra”. 597.

⁴⁸ MO 1898. március 30. – a táviratokat megelőző kommentár szerint a spanyolok New York blokádjával győzhetnének. 5.

⁴⁹ PN 1898. május 29. 6.

⁵⁰ OH 1898. május 31. 1.

⁵¹ OH 1898. június 20. „Viharok”. 1.

lia, vagy polgárháború robban ki az országban. Ehhez azonban még azt is hozzáteszi, hogy az USA-t, bár a spanyolok vereséget szenvedtek tőle, bármely más nagyhatalom, még Olaszország is, néhány hét alatt leverte volna. (Meglhetősen furcsa feltételezés ez, hiszen az olasz szárazföldi haderőt 1896-ban megverték az ellenálló etióp csapatok.) A *Béke* című vezércikkben⁵² néhány nappal a fegyverszünet előtt a lap munkatársa a gyarmatok elvesztését Spanyolország számára kedvezőnek ítéli, mert a gyarmati hadseregre, hivatali apparátusra költött pénzt mostantól a hazai gazdaság talpra állítására lehet fordítani. Majd hozzáfűzi, hogy a fejlődéshez szorgalomra és szellemi frissességre is szükség van. Ugyanakkor elfelejti az író azt, hogy ezek szükségesek ugyan, de nem elegendők. Elengedhetetlen feltétel a nyugalom is, amit – többek között – a karlisták szervezkedése, az elkeseredettség és a forrongó közhangulat veszélyeztetett.

Érdekes kivétel jelent a magyarországi sajtó cikkeinek sorában az *Országos Hírlap A négernek mindegy* című írása.⁵³ A hazai újságok ugyanis az 1898-as háborút általában csak két szembenálló állam: az Egyesült Államok és Spanyolország konfliktusaként fogták fel. Ebben a viszályban a sajtó optikája szerint nem volt helye sem a kubai felkelőknek (akiket még McKinley elnöki üzenete sem ismert el hadviselő félként), sem a többi szigetlakónak. A lapok persze említik mind a kubai, mind a filippin lázadókat,⁵⁴ de ezekben a tudósításokban – átvéve a spanyol sajtó híreit és szemléletét – mindig a spanyolok arattak győzelmet. A Kubában tartózkodó spanyolokon és a kubai kreolokon kívül viszont más népcsoportok (négercek, mulattok, kínaiak) nem kerültek szóba. Ebben a cikkben azonban ők állnak a középpontban: a szerző szerint, ha eddig a spanyolok nyomták el a négereket, akkor ezután az amerikaiak fogják ezt velük szemben megtenni. Az USA humanitása csak a kreolokra terjed ki, ahogyan Európa is csak a spanyol állam egységét félti; az nem érdekli, ha a négereket bántalmazzák. A hírlapíró szerint a „gyarmati politika [...] erőszakos foglaláson, tehát erkölcsstelen alapon nyugszik, csakis erkölcsstelen alapon tartható fenn”. A spanyolok ezt szerinte félrúgták azzal, hogy autonómiát adtak a szigetnek, s mivel nem voltak következetesek a rablómorálban, hát viselniük kell a következményeket. Európa diplomáciája hallgat, figyel, ahogy „az erős és ügyes rabló nekimegy az elgyöngült és ügyetlen banditának”. Mivel csak a vezetés változik, a négernek mindegy a harc kimenetele, s ha ez így van, kár is közbeavatkozni – véli nagyvonalúan a szerző, aki meglhetősen tájékozatlan a valóságos folyamatokat illetően (pl. autonómia ügyben).

A magyar sajtó hírei – bár néha érződik bennük némi pozitív elfogultság a spanyolok iránt – általában valamiféle semlegességet sugároznak. Ennek sokféle oka lehetett. A legfőbb talán az, hogy a Monarchia nem volt közvetlenül érdekelve a konfliktusban. De szerepet játszhatott az európai kormányok ambivalens politikája is: szavakban ugyan támogatták Spanyolországot, a politikai tettek viszont hiányoztak. A már említett diplomáciai gesztusokon túl csak részvétáviratokra futotta. Joggal vélhették tehát a hazai hírlapírók, hogy a magyar közvélemény számára sem ügy a háború, hanem csak hír. De még nyomósabb ok lehet az önálló magyar külpolitika hiánya. Az Osztrák-Magyar külpolitikát Bécsből irányították, a magyar kormányknak alig volt abba beleszólása, még kevesebb a magyar közvéleménynek. Bizonyos esetekben a külpolitika egyébként is „császári felségterületté” változott. Ez történt a spanyol-amerikai háború kapcsán is: az uralkodó családi érintettsége, rokoni kapcsolata Mária Krisztina régens anyakirálynóval, meghatározta a Monarchia külpolitikai lépéseit. Hogy ez mennyire így volt, azt jól példázza a *Szegedi Napló* egyik híre,⁵⁵ miszerint gróf Agenor Goluchowskynak azért kellett távoznia a külügyminiszteri székéből, mert kedvezőtlenül

⁵² PN 1898. augusztus 6. „Béke”. 1.

⁵³ OH 1898. április 15. „A négernek mindegy”. 1

⁵⁴ Például OH 1898. március 15. 5.; PN 1898. április 16. 6. A Táviratok rovatban.

⁵⁵ SzN 1898. július 27. „A külügyminiszter bukása”. 1.

nyilatkozott Mária Krisztina spanyol régenskirálynő politikájáról, márpedig ő Habsburg leánya, a külügyminiszter pedig a császári ház minisztere.

Bár a háború Európától távol zajlott, mégis volt – igaz, csak közvetett – hatása Magyarországra is. Ez legközvetlenebbül az általános tőzsdei árcmelkedésben mutatkozott meg. Különösen látványos volt a búza árának emelkedése, amit a lakosság is megérezett. A kenyér ára egy hónap alatt a duplájára nőtt: 10 krajcárról 20 krajcára.⁵⁶ A *Pesti Napló* munkatársának értékelése szerint⁵⁷ a háború húzóhatást gyakorolt Európára a „hadiszervásárlások” miatt, bár az USA ipara már egy szinten volt az óvilággal, mezőgazdasági termelése pedig úgy technikailag, mint mennyiségileg világszűcsé vált. Ennek ellenére – vélte – a magyar termelők hasznát láthatják a háborúnak, mert a háború pénzt és készterméket von el az amerikai exporttól. Az az amerikai szándék – elmelekedett az újságíró –, hogy több katonájuk legyen, mint Oroszországnak, nagyobb flottájuk, mint Nagy-Britanniának, és ügyesebb diplomáciájuk, mint bárki másnak a világon, óriási anyagi erőt igényel. A hadsereg, a flotta, a diplomáciai apparátus igényeit csak a megemelt adóterhekből lehet finanszírozni. Magyar szempontból ez a leglényegesebb összetevője ennek az elképzelésnek, mert így több adót fizet a farmer is, ami csökkenti az amerikai búza versenyelőnyét. Az *Országos Hírlap* ugyancsak elképzelések felvonultatása után teljesen más következtetésekre jut: az USA vámhatárokat állítana az adóemelés miatt olcsóbbá vált európai iparcikkek elé, míg az Óvilág, mivel saját termelése nem elegendő, illetve drága, továbbra is rá lenne utalva az amerikai gabonára. Az állandó hadsereggel az Egyesült Államok beszállhatna a gyarmatszerzésbe, először csak Dél-Amerikában, majd „Európa egy szép napon arra a tudatra ébredne, hogy nem ur többé a maga házában, és a legbelsőbb európai kérdésekbe is beleszól a fölfegyverzett Monroedoktrína.”⁵⁸

A háború tapasztalatai egy másik kérdésben is tanulságosak voltak. Ez a kérdés pedig a flotta-fejlesztés volt. Ennek finanszírozására a Hadügyminisztérium 55 millió forintos (több, mint 100 millió koronás) pótigénylést nyújtott be.⁵⁹ Az osztrák irányítású hadügyminisztérium terve az osztrák irányítású hadiflotta megnagyobbítására érthetően nem váltott ki egyértelmű elismerést a magyar királyságban. A Goluchowsky gróf külügyminiszter által megfogalmazott igény egy kínai kikötőre ezt csak erősítette.⁶⁰ Hatásos ellenérv volt az, hogy – a vámügyileg ekkor ex lex állapotban lévő – Magyarországnak nincs olyan ipara, ami a kínai piacra vihetné áruit, a magyar külkereskedelem a kiegyezési szerződésben rögzített kvóta szerinti volumenét pedig az eddigi kereskedelmi flotta is elbírt volna.⁶¹ A *Szegedi Napló*⁶² nem felejt el megemlíteni, hogy az új hadihajókon nem magyar lobogót fúj a szél, az *Országos Hírlap* szerint⁶³ pedig az egész terv kizárólag Németország utánzása lenne.

Az a kép, amit a magyar sajtó a spanyol–amerikai háborúról olvasóinak közvetített, szinte természetes módon egyenletlen minőségű, helyenként hiányos és az összbnyomást tekintve vegyes érzelmeket kelt az utókorban. Természetes módon, mivel a hazai lapok általában nem rendelkeztek külföldi tudósítókkal, értesüléseiket részint a nagy hírügynökségektől szereztek, részint pedig egyszerűen átvették külföldi lapoktól. Ez utóbbi módszer különösen sok veszélyt hordozott magában: a hírek torzulhattak, az információ cleve átment az adott lap szűrőjén, így annak álláspontját is közvetítette a háborúval kapcsolatban. A századvég hírügynökségei és nagy világlapjai a szenzációra koncentráltak, s a szenzációt hajszolva gyakran kritika nélkül átvették a hadviselő felek ál- és rémhíreit, dezinformációit.

⁵⁶ PN május 4. a Belföld hírci rovatban. 3.

⁵⁷ PN 1898. május 4. „A háború és Európa” 1.

⁵⁸ OH 1898. június 8. „A Monroe-elv fegyverben”. 1.

⁵⁹ OH 1898. április 6. „Ötvenöt milliós ugrás”. 1.

⁶⁰ SZN 1898. május 4. „Az expozé”. 1.

⁶¹ SZN 1898. április 7. „Részletfizetés”. 1.

⁶² SZN 1898. április 7. „Részletfizetés”. 1.

⁶³ OH 1898. április 6. „Ötvenöt milliós ugrás”. 1.

A magyar sajtó e veszélyek ellenére is lényegében jól teljesítette feladatát: azt és addig közvetített a spanyol-amerikai konfliktusból, amire a híréhes olvasók vártak. Igyekezett tárgyilagosan, semlegesen közvetíteni az eseményeket, bár hangvétele – az európai sajtó nagyobb részéhez hasonlóan – inkább a spanyolok, mintsem az amerikaiak iránti rokonszenvről árulkodott. Ezt nemcsak a Monarchia külpolitikájának kifejezetten spanyolbarát jellege teszi érthetővé, hanem az is, hogy a fő tájékozási pontok, a bécsi és a német lapok is a spanyolok iránti rokonszenvet sugározták. Ennek ellenére a lapok egy része meglepően tisztán látta az erőviszonyokat, s felmérte e regionális konfliktus világpolitikai és világgazdasági következményeit is. A lapok alapállását tehát nagyszerűen kifejezi a *Szegedi Napló* cikkírója, amikor így ír a nagyhatalmak magatartásáról: „rokonszenvük Spanyolországé, de azért valamennyinek szörnyen imponál a yankec.”⁶⁴ Hasonlóképpen gondolkozott a többi hazai újság is.

Érdemes felfigyelnünk a spanyol-amerikai háború hazai sajtóvisszhangjának sajátos ízére is. Bár a lapok spanyolbarát megjegyzései, tónusa az uralkodó iránti lojalitást is tükrözik, a háború nyomán újabb lendületet kapó flottafejlesztési elképzelések kritikája jelez egy súlyosbodó hazai problémát is: a dualizmus válságát. A háború gazdasági következményeinek sajtóértékelése viszont nemcsak a magyar gazdasági érdekek kifejezője, hanem implicit állásfoglalás a Monarchia mellett is. A szenzáció, amit a spanyol-amerikai háború jelentett, csak rövid életű volt hazánkban. Az amerikai győzelem szinte előre látható volt, s a háború kimenetele már a nyár elején eldőlt, s így Spanyolország és az USA konfliktusa néhány hét alatt elveszítette jelentőségét a sajtó számára.

⁶⁴ SZN 1898. április 27. „Háború”. 1.